

УДК 811.161.2'25

Т. М. Корольова, Н. С. Жмаєва, Я. Ю. Попова

КОГЕЗИЯ ТА КОГЕРЕНТНІСТЬ У ПЕРЕКЛАДІ УКРАЇНОМОВНОЇ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Стаття присвячена аналізу специфіки відтворення категорій зв'язності в україно-англійських перекладах наукових текстів. Результати дослідження дозволяють констатувати, що більшість перекладів характеризуються як повним відтворенням змісту окремих одиниць тексту оригіналу, так і збереженням смислової єдності тексту. Лінгвістичні маніфестанти когерентності вихідного тексту при перекладі відтворюються еквівалентними структурами мови перекладу. Незначні зміни смислової структури вихідного тексту проявляються в структурі тексту мови перекладу у вигляді членування та зміни типу речення. Відзначено випадки спотворення когезійної та когерентної структур мови перекладу внаслідок структурно-нормативних помилок.

Ключові слова: *категорії зв'язності, когерентність, когезія, еквівалентність, структурно-нормативні помилки.*

Статья посвящена анализу специфики воспроизведения категорий связности в украинско-английских переводах научных текстов. Результаты исследования позволяют констатировать, что большинство переводов характеризуются как полным воспроизведением содержания отдельных единиц текста оригинала, так и сохранением смыслового единства текста. Лингвистические манифестанты когерентности исходного текста при переводе воссоздаются эквивалентными структурами переводящего языка. Незначительные изменения смысловой структуры исходного текста проявляются в структуре текста переводящего языка в виде членения и изменения типа предложения. Отмечены случаи искажения когезионной и когерентной структур переводящего языка вследствие структурно-нормативных ошибок.

Ключевые слова: *категории связности, когерентность, когезия, эквивалентность, структурно-нормативные ошибки.*

The article is devoted to the specificity of rendering the category of connectivity when translating scientific texts from Ukrainian into English. The results of the paper discover that in most of the translations full rendering of the content of separate text units of the source text as well as the preservation of its coherence take place. The linguistic manifestations of the coherence of the original text are recreated by equivalent structures of the target language. Insignificant changes of the sense structure of the source language are manifested as sentence partitioning or alterations of sentence type in the structure of the target language. Some occasions of distorting the cohesive and coherent structures of the target language caused by structural mistakes are reported.

Key words: *the category of connectivity, coherence, cohesion, equivalence, structural mistakes.*

Вивчення проблем перекладу наукової літератури постає одним з найважливіших напрямів в сучасній філології. Протягом довгого часу предметом філологічних досліджень залишався майже виключно стиль художньої літератури. Проте в епоху індустріалізації суспільства, в умовах зростаючого потоку інформації і міжнародного наукового обміну, що постійно розширюється, переклад наукової літератури має вирішальне значення для прогресу людства. Не дивно, що мовознавство нашого тисячоліття все більше уваги приділяє саме функціональному стилю наукової літератури, який багато чим відрізняється від експресивно-художнього стилю.

Тема дослідження є актуальною і обумовлена затребуваністю та значимістю перекладу наукової літератури, що забезпечує обмін інформацією в науковому світі і, відповідно, його прогрес. Специфіка наукового перекладу зумовлена тим, що “даний вид діяльності вимагає від перекладача особливих інтелектуальних зусиль, зважаючи на спеціальний характер знання, що міститься в текстах цього стилю” [1]. Досліджувані категорії зв’язності тексту належать до найбільш значущих за своєю природою лінгвістичних категорій, забезпечуючи функціонування тексту як цілісного структурно-семантичного утворення. Їх відтворення є визначальним для збереження смислової єдності тексту та отримання адекватного наукового перекладу.

Найбільш повно питання відтворення зв’язності в перекладі висвітлене в працях В. Н. Комісарова [2], М. П. Котюрової [3], Т. В. Милевської [4], Н. Н. Трошиної [5], В. Б. Атултанової [6] та О. В. Кондратьєвої [7], втім, питання відтворення зв’язності тексту в українсько-англійських наукових перекладах залишається до сьо-

годні практично нерозробленим, що і визначає актуальність обраної теми дослідження.

Мета праці — встановити закономірності відтворення когезії та когерентності у перекладі україномовної наукової літератури англійською мовою.

Матеріалом дослідження слугували анотації авторефератів кандидатських дисертацій з філології та педагогіки та їх переклади англійською мовою. Загальна кількість проаналізованих оригінальних текстів дорівнює 100 одиницям.

У якості основного методу, що застосовувався під час проведення дослідження, слугував перекладознавчо-зіставний метод аналізу оригіналів і перекладів текстів наукового стилю із залученням елементів контекстуального, соціолінгвістичного та трансформаційного аналізів. Методика контекстуального аналізу висвітлює на текстовому рівні лексико-семантичні та функціональні ознаки тексту, які є облігаторними або факультативними в процесі перекладу. Соціолінгвістичний аналіз допомагає розкрити взаємодію внутрішньосистемних, нормативних та екстралінгвістичних чинників, що зумовлюють особливості текстів наукової літератури та труднощі, пов'язані з їхнім перекладом. Трансформаційний аналіз окреслює перекладацькі стратегії і тактики, адекватні для збереження зв'язності тексту під час перекладу.

Аналіз наукової лінгвістичної літератури дає підстави вважати, що поняття “когезія” і “когерентність” належать до основних понять теорії зв'язного тексту, є його основними характеристиками та умовою текстуальності. Поняття “когерентність” застосовується до змістовної (тематичної) сторони тексту, є глобальною організацією змісту тексту, для якої особливе значення має комунікативна ситуація і набір знань відправника і одержувача тексту. Когезія, навпаки, є глобальною організацією вираження тексту, це “видиме” зчеплення одиниць тексту за допомогою засобів окремих мовних рівнів.

Когерентність розглядається як властивість тексту, а когезія — властивість елементів тексту. Когерентність розуміється як цілісність тексту, яка полягає в логіко-семантичній, граматичній (насамперед синтаксичній) і стилістичній співвіднесеності і взаємозалежності речень, що складають його. Когерентність тексту є результатом взаємодії логіко-семантичного, синтаксичного і стилістичного видів когезії.

Когерентність означає понятійно-сміслову цілісність тексту, тоді як когезія є використанням відповідних мовних одиниць, форм і експліцитних конекторів.

Цілісність наукового тексту обумовлена задумом автора відобразити той чи інший завершений фрагмент наукової картини світу (тобто певну інформацію), його прагматичною настановою найбільш точно і повно донести цю інформацію до адресата. Отже, всі компоненти наукового тексту, що характеризують його як цілісний, виявляються підпорядкованими цій ідеї.

Специфіка наукового тексту пов'язана, в першу чергу, з його особливою інформаційною насиченістю, що розуміється як насиченість результатами пізнавального досвіду. Це визначає більш тісний, ніж в інших типах тексту, взаємозв'язок і взаємозумовленість усіх категорій наукового тексту, а також особливості їх реалізації в ньому, і в першу чергу — таких основних категорій, як інформативність, зв'язність, цілісність і інтертекстуальність. Специфіка наукового тексту проявляється, таким чином, і в особливих засобах актуалізації цих категорій, і в їх відношенні один до одного.

Анотації наукової літератури, обов'язкова складова дисертаційного дослідження, є вторинними текстами малого формату в системі інших текстових одиниць наукового дискурсу.

Анотація дисертації — результат аналітично-синтетичного опрацювання інформації дисертаційного дослідження, мета якого — отримання узагальненої характеристики документа, розкриває логічну структуру та зміст. Існують певні вимоги до оформлення анотації наукової літератури, які передбачають стислий і точний виклад матеріалу, використання стандартизованої науково-богословської термінології, необхідність уникати складних граматичних зворотів, мало-відомих термінів і символів.

Анотація дисертації містить інформацію про зміст, основні ідеї та отримані результати реферованої праці. В анотації обов'язково вказуються: прізвище та ініціали здобувача; назва дисертації; вид дисертації (рукопис, монографія); науковий ступінь; спеціальність; заклад, де відбудеться захист; місто, рік; основні ідеї, результати та висновки дисертації.

Анотації наукової літератури є вторинними текстами особливої прагматичної спрямованості, яка забезпечується змінами формального та

змістовного параметрів первинного тексту, в функціональній парадигмі текстів анотацій наукової літератури превалює інформативна складова.

За рахунок жорсткої уніфікації структури вторинного тексту і закріплення конкретного смислового навантаження за кожним композиційно-структурним елементом досягається максимальна інформативність анотації наукової літератури.

Лінгвістичний аналіз текстів анотацій україномовної наукової літератури базується на теоретичній моделі опису зв'язності. У межах комплексного підходу до відтворення зв'язності в перекладі виокремлено параметри зв'язності тексту в глибинній та поверхневій структурах

Варто відзначити формальні і графічні засоби зв'язності текстів анотацій, яким притаманно фіксоване членування на абзаци, в кожному з яких детально викладається певна частка інформації таким чином, що вони постають як відносно завершені за змістом. Заголовки (анотація), підзаголовки (ключові слова), стисла інформація про вихідний документ виділені жирним шрифтом:

Лямзіна Н. К. Методика навчання майбутніх економістів професійно орієнтованого англійського монологічного мовлення з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. — Рукопис.

Серед макроознак текстів анотацій, які створюють його когерентну єдність, можна відзначити топікальну й кореферентну єдності, а також єдність подій. Співвідношення між кореферентними членами реалізуються не тільки за рахунок граматичних засобів мови, наприклад, вживання відносних займенників (*Обґрунтовано лінгводидактичну модель навчання англійського наукового писемного мовлення магістрантів у процесі аналізу фахових досліджень з педагогіки, яка обіймає три етапи: лінгвомовленнєвий, на якому опрацьовується перша повністію адаптована версія автентичного науково-педагогічного тексту...*), але і на підставі знання контексту. Текстова кореференція розглядається на рівні усього тексту.

Лінгвістичний аналіз матеріалу дослідження дозволив виділити мікроознаки (засоби когезії), що маніфестують когерентну структуру україномовної анотації дисертаційного дослідження. До таких ознак було віднесено тема-рематичну структуру речень, анафорико-катафоричні зв'язки, синтаксичні засоби когезії — тип речення, синтаксичний паралелізм.

Адекватність перекладу наукових текстів здійснюється за протиставлення двох тенденцій: 1) пошук оптимального варіанту вираження, що вдало відповідає завданням форми викладу і змісту стилю наукової літератури та 2) прагнення перекладачів до досягнення “краси” і повноти стилю, різноманітності форми вираження завдяки залученню лексичних, граматичних, стилістичних засобів.

Умовою адекватного перекладу, тобто вибору потрібних засобів мовного вираження, є правильне розуміння того, про що в контексті йдеться, тобто знання глибинних зв'язків між явищами та їх назвами. Нерозуміння перекладачем глибинних зв'язків повідомлення може призвести до перекручення глибинної структури та смислу вихідного тексту, що обов'язково призведе до порушення зв'язності оригінального наукового тексту в перекладі.

Оскільки текст є “складним структурним і змістовним цілим, комунікативний потенціал якого набагато більше сукупного змісту висловлювань, що входять до нього” [8, с. 54], найважливішими завданнями перекладача є як найбільш повне відтворення змісту окремих одиниць тексту оригіналу, так і збереження смислової єдності тексту, адекватна передача характеру зв'язку між окремими висловлюваннями (тобто відтворення зв'язків оригінального тексту на максимальному для досягнення цієї мети рівні еквівалентності з дотриманням жанрово-стилістичних особливостей, що висуваються до текстів даного типу).

Лінгвістичні засоби, що створюють зв'язок між реченнями в одній мові, не завжди здатні виконувати таку ж функцію в іншій мові. Тому правильного перекладу окремих речень недостатньо. Потрібні додаткові зміни (перекладацькі трансформації), щоб адекватно передати зв'язність оригінального тексту в перекладі.

Лінгвістичні засоби реалізації зв'язності при перекладі можуть змінюватися, що ускладнює відтворення поверхневих зв'язків вихідного тексту і може привести до порушення адекватної передачі його смислової структури.

Комунікативна еквівалентність текстів на вихідній мові і мові перекладу забезпечується збереженням текстуальності тексту оригіналу в тексті перекладу. Досягнення текстуальності обумовлено низкою обов'язкових параметрів, які повинні враховуватися перекладачем для створення повноцінного тексту на мові перекладу.

Найважливішим із цих параметрів є зв'язність (когерентність і когезія) [9].

Зіставний аналіз перекладів україномовних текстів анотацій дисертацій англійською мовою дає можливість констатувати таке: найбільш поширеними змінами під час перекладу є зміни тема-рема-тичної й синтаксичної структур речення вихідної мови.

Тема-рема-тична структура є структурною ознакою, що забезпечує зв'язки в поверхневій структурі тексту. При відтворенні тема-рема-тичних структур зміни відбуваються як у самій тема-рема-тичній структурі, так і в засобах оформлення рема-тичної й тема-тичної частин, що зумовлено розбіжностями в характері синтаксичного порядку слів української та англійської мов. Типовими моделями змін синтаксичного оформлення тема-рема-тичної структури речення є трансформація додатка (85 %) в тема-тичний підмет. Такі трансформації зумовлені граматичними нормами англійської мови, для якої агентивність неживого підмета є більш характерною, ніж для української. Наприклад:

У роботі виявлено інтегральні й диференційні екстралінгвальні характеристики комунікативного акту сучасної англомовної традиційної та альтернативної проповіді — комунікативна ситуація, стратегії комунікантів, прагматичне спрямування комунікативного акту проповіді.

Integral and differentiating extralingual characteristics of the communicative act of the modern English traditional and alternative sermons (namely communicative situation, communicants' strategies, pragmatic aim of the communicative act) are revealed in the present work.

Граматичні засоби формування когезії та когерентності наукового тексту, що реалізуються в комплексі синтаксичних когезійних засобів, — тип речення, синтаксичний паралелізм утворюють важливу групу структурних ознак і є важливими корелятами когерентної структури наукового тексту анотації, які використовуються як відправні точки для пошуку граматичного відповідника під час перекладу:

Запропоновано й описано структурну класифікацію моделей малого синтаксису англомовного відеоряду та їхніх українських відповідників п'яти сучасних американських художніх фільмів за морфологічним вираженням головного слова і за будовою, з'ясовано їх продуктивність.

Аналіз відтворення граматичних мікроознак вихідного тексту у більшості випадків (95 % аналізованих перекладів) свідчить про адек-

ватне відтворення вихідної синтаксичної структури, переважно за рахунок зміни пасивного дієприкметника перфектною пасивною конструкцією англійської мови. При цьому спостерігається відтворення синтаксичного паралелізму при перекладі.

Проте незначний відсоток перекладів (5 %) демонструє відсутність адекватного відтворення синтаксичних особливостей україномовного тексту анотації, що призводить до спотворення когерентної структури вихідного тексту та значно знижує якість перекладу:

У дисертації вперше визначено і науково обґрунтовано педагогічні умови формування мовленнєвого етикету в іноземних слухачів підготовчого відділення (забезпечення міжпредметних зв'язків у процесі мовної підготовки іноземних слухачів підготовчого відділення, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у мовній підготовці іноземних слухачів підготовчого відділення; занурення іноземних слухачів підготовчого відділення в полікультурне освітньо-мовленнєве середовище); розкрито специфіку мовної підготовки іноземних слухачів підготовчого відділення вищих навчальних закладів в Україні; визначено критерії (лексико-граматичний, мовленнєво-діяльнісний, соціокультурний) з відповідними показниками в межах кожного критерію та характеризовано рівні (високий, достатній, низький, незадовільний) сформованості мовленнєвого етикету в іноземних слухачів підготовчого відділення; розроблено й апробовано експериментальну методичку і модель формування мовленнєвого етикету іноземних слухачів підготовчого відділення.

In dissertation the pedagogical terms of forming of speech etiquette for the foreign listeners of preparatory section are first certain and scientifically grounded (providing of intersubject connections in the process of linguistic preparation of foreign listeners of preparatory section, using of modern informative-communication technologies in linguistic preparation of foreign listeners of preparatory section; immersions of foreign listeners of preparatory section in multicultural educational-speech environment); also there is exposed the specific of linguistic preparation of foreign listeners of preparatory sections of higher educational establishments of Ukraine; an author curtained criteria (lexical-grammatical, speech-activity, social-cultural) with the proper indexes within the limits of every criterion and the levels (high, sufficient, low, unsatisfactory) of how is the speech etiquette formed for the foreign listeners of

preparatory section; the experimental method and model of forming of speech etiquette for the foreign listeners of preparatory section are developed and approved.

У наведеному прикладі автор, прагнучи до вичерпного пере-рахування ознак, дій, властивих описуваному явищу чи предмету, оформлює його у вигляді ланцюжка однорідних членів, які виражені іменниками та об'єднані безсполучниковим зв'язком: забезпечення міжпредметних зв'язків у процесі мовної підготовки іноземних слухачів підготовчого відділення, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у мовній підготовці іноземних слухачів підготовчого відділення; занурення іноземних слухачів підготовчого відділення в полікультурне освітньо-мовленнєве середовище.

При перекладі спостерігаємо відсутність уніфікації засобів мовного вираження однорідних членів (герундій та іменник), що створює когерентну структуру вихідного тексту: (*providing of intersubject connections in the process of linguistic preparation of foreign listeners of preparatory section, using of modern informative-communication technologies in linguistic preparation of foreign listeners of preparatory section; immersions of foreign listeners of preparatory section in multicultural educational-speech environment*).

Крім того, наведений приклад свідчить про спотворення стилістичної анафори вихідного речення (*визначено і науково обґрунтовано, розкрито специфіку, визначено критерії та схарактеризовано рівні, розроблено й апробовано експериментальну методику*), яка також постає типовим корелятом когерентної структури вихідного тексту та підлягає адекватному відтворенню у перекладі.

Проте у перекладі перекладач вдається до різних засобів відтворення уніфікованої вихідної синтаксичної структури: від пасивної конструкції до особового присудка: *are first certain and scientifically grounded, also there is exposed the specific, an author curtained criteria*. Крім того, спостерігаємо значні структурно-нормативні помилки під час перекладу пропонованого прикладу, що підсилює спотворення когерентної структури вихідного тексту: *are certain, there is exposed the specific of linguistic preparation.*

Крім того, вимушено констатуємо незначну кількість англомовних перекладів, які попри намагання перекладача відтворити типові мікроознаки вихідного тексту (пасивний стан дієприкметників, син-

таксичну конструкцію), тобто відтворити його когезійну структуру, містять структурно-нормативні помилки, що цілком нівелює прагнення перекладача та призводить до спотворення як когезійної, так і когерентної структури тексту перекладу:

Визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх економістів до роботи на валютному ринку на основі комп'ютерних технологій. Розроблено зміст, методичний супровід і експериментальну технологію підготовки майбутніх економістів до роботи на валютному ринку, що містять гностичний, операційний та технологічний етапи.

Are determined and the pedagogical conditions of preparation of the future economists to job in the currency market are scientifically proved on the basis of computer technologies. Are developed the contents, methodical support and experimental technology of preparation of the future economists to job in the currency market.

Таку закономірність демонструють близько 7 % текстів перекладів україномовних анотацій, що може пояснюватися низькою компетенцією перекладача.

Незначні зміни смислових структур проявляються в структурі тексту МП у вигляді об'єднання та зовнішнього членування речень. Найчастіше мають місце випадки членування речень зі збереженням способу зв'язку (80 %):

Запропоновано й описано структурну класифікацію моделей малого синтаксису англійськомовного відеоряду та їхніх українських відповідників п'яти сучасних американських художніх фільмів за морфологічним вираженням головного слова і за будовою, з'ясовано їх продуктивність.

Structural classification of the English-speaking films small syntax models and their translation equivalents according to the morphological expression of the main word and the structure has been proposed and described. Their productivity levels have been specified.

Під час зіставного аналізу відтворення анафоро-катафоричних зв'язків було виділено три варіанти їхнього відтворення при перекладі: 1) зберігання зв'язку та засобу його реалізації; 2) зберігання зв'язку зі зміною засобу його реалізації; 3) зникнення зв'язку.

У більшості випадків (80 %) в україно-англійських перекладах анафоро-катафоричні зв'язки зберігаються. При цьому в 55 % випадків анафоро-катафоричні зв'язки відтворюються без змін:

Будучи важливою лінгвокомпозиційною ланкою у тканині художнього тексту, екфрасисний комплекс має свої специфічні композиційно-архітектонічні та лексико-синтаксичні особливості: елементи перцептивної ситуації, а точніше контексти, що їх представляють, зазнають у художньому тексті вільного комбінування та тому передбачають множинність модифікацій.

Acting as an important linguo-compositional unit in texture of literary text ekphrasis complex has its specific compositional and architectonic, lexical and syntactic peculiarities: elements of perceptive situation and, more precisely, contexts presenting them are subject to free combining in literary texts and therefore stipulate multiplicity of modifications.

В 25 % випадків анафоро-катафоричні зв'язки відтворюються зі зміною засобів вираження:

... розкрито сутність і структуру інформаційно-аналітичної діяльності у ЗНЗ; визначено її компоненти, критерії, показники, схарактеризовано рівні підготовленості ...

The essence and structure of information analytics carried out by an education manager at a general educational institution are revealed; the components (cognitive and activity, social and communicative) and criteria of this phenomenon (awareness, proficiency, communication skills, reflexivity) are determined ...

У 20 % аналізованих випадків перекладу зв'язок втрачається, що може бути пояснено більшою імплікованістю англійської мови.

Обґрунтовано лінгводидактичну модель процесу навчання читанню англomовних автентичних газетних текстів і розроблено відповідну до неї методику.

Linguistic and didactic model of reading teaching process of English language authentic newspaper texts has been developed and corresponding methodology has been performed and its results have been calculated by specially created criteria.

Зіставний аналіз україномовних анотацій дисертаційних досліджень та їх перекладів англійською мовою дозволяє констатувати, що більшість перекладів характеризується як найповнішим відтворенням змісту окремих одиниць тексту оригіналу, так і збереженням смислової єдності тексту; адекватним відтворенням характеру зв'язку між окремими висловлюваннями, тобто відтворенням зв'язків оригінального тексту на максимально можливому для досягнення цієї

мети рівні еквівалентності з дотриманням жанрово-стилістичних особливостей, що висуваються до наукових текстів.

Дослідження відтворення зв'язності україномовних наукових текстів англійською мовою дозволило дійти висновку, що зміни структурних ознак під час перекладу є неминучими внаслідок розходжень структурних особливостей в досліджуваній мовній парі. В той же час відсутність уніфікації засобів мовного вираження однорідних членів під час перекладу, тобто невідтворення єдиного синтаксичного малюнку вихідного тексту, призводить до спотворення його когерентної структури.

Аналіз фактичного матеріалу показує, що маніфестанти когерентності вихідного тексту у перекладі переважною мірою зберігаються. Незначні зміни смислової структури вихідного тексту проявляються в структурі тексту мови перекладу у вигляді членування та зміни типу речення.

Чинником, що цілком нівелює прагнення перекладача відтворити вихідну структуру висловлення та призводить до спотворення як когезійної, так і когерентної структури тексту перекладу, є структурно-нормативні помилки, які можуть бути поясненими недостатньою компетентністю перекладача.

Аналіз специфіки відтворення категорій когезії та когерентності на матеріалі перекладів україномовних анотацій дисертаційних досліджень українською мовою свідчить про те, що цілісне сприйняття тексту та коректне відтворення його основних ознак є невід'ємною частиною процесу наукового перекладу.

У якості перспектив дослідження розглядаємо дослідження категорій зв'язності на матеріалі текстів різних функціональних стилів.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Кондратьева О. В. Когезія та когерентність у перекладі наукової прози: автореф. дис ... канд. філол. наук / О. В. Кондратьева . — Одеса, 2011 . — 20 с.
2. Комиссаров В. Н. Структура текста и адекватность перевода / В. Н. Комиссаров // Текст и перевод. — М., 1988. — С. 6–17.
3. Котюрова М. П. Культура научной речи: текст и его редактирование: учеб. пособие / М. П. Котюрова / Перм. гос. ун-т; Западно-Уральский ин-т экономики и права. — Пермь, 2005. — 125 с.
4. Милевская Т. В. Связность как категория дискурса и текста (когнитивно-функциональный и коммуникативно-прагматический аспекты): дис. ... д-ра филол. наук / Т. В. Милевская. — Ростов н/Д, 2001.

5. Слышкин Г. Г. Аксиология языковой личности и сфера наивной лингвистики / Г. Г. Слышкин // Социальная власть языка: сб. науч. тр. — Воронеж, 2000. — С. 87–90.
6. Атултанова В. Б. Связность текста как переводческая проблема : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / В. Б. Атултанова. — М., 2006. — 25 с.
7. Комлев Н. Г. Компоненты содержательной структуры слова / Н. Г. Комлев. — М.: КомКнига, 2006. — 192 с.
8. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : [курс лекций] / В. Н. Комиссаров. — М. : ЭТС, 2000. — 192 с.
9. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. — М. : Гнозис, 2003. — 275 с.
10. Beaugrande R.-A. Introduction to text linguistics / R.-A. Beaugrande, W. Dressler. — L.; N. Y., 1981.